

KORSZÖVETBŐL SORSSZÁLAK

(Gramofon Könyvek, 2025)

„A neveket meg kell őrizni – ennek a bibliai és egyben erkölcsi parancsnak kívánt eleget tenni a szerző, amikor 2019-ben megjelent könyve (A fényből a sötétbe) további publikációkra készítette. A könyv az OMIKE (Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület) történetét dolgozta fel, amely bemutatta az 1939 és 1944 között működő Művészakciót. „Ami kimaradt belőle, az bizonyos értelemben a Művészakció legfontosabb része, a lényege, annak elmondása, hogy kiknek tudott segítséget nyújtani a budapesti zsidó közösség: tehát kik szerepeltek, kik állították ki képeiket, milyen pályát futottak be 1939-ig, és mi lett a sorsuk 1944-45 után, ha volt még sorsuk.” – olvashatjuk a Bevezetésben. Ezt a „hiányt” pótolta azokkal a képekkel illusztrált szócikkekkel (197), amelyeket a mazsihisz.hu közölt, s amelyeket Facebook-oldalán is közreadta a szerző. Nem tartogatva a végére a köszönetnyilvánításokat, előre kell bocsátani, hogy azok nagyrésze azokat a barátokat illeti, akik a kötetben való megjelentetésre sarkallták a szerzőt (a fennmaradó részen a szerző és a kiadó osztozhat). Mert a könyv-formátum többlete kétségtelen!

Az internet előnye a korlátlan terjedelem – ám csak a célirányos keresés hozhatja meg az eredményét. Márpedig a könyveknek (mint olyanoknak) korántsem csupán az a funkciójuk, hogy kérdéseinkre választ adjanak (informatív tájékoztatás), hanem az is, hogy többlet-tudással gazdagítsák a

potenciális olvasót. A megannyi forrásból származó adatokból életek-pályák rekonstruálhatók, a szerzők/kutatók munkája nyomán az ismeretlenség homályából alakok válnak láthatóvá – habár néha elmosódott kontúrokkal, máskor torzóként. Kétségtelen: a kutatás időigényes, ráadásul felelősségteljes, amennyiben alkalmanként egymásnak ellentmondó adatok bukkannak felszínre. És akkor még számolni kell azzal is, hogy fontos adalékok (indítékok, összefüggések) nem kerültek felszínre.

A nevekhez tartozó személyek (személyiségek) megidézése rendkívüli felelősséggel jár – az olvasó nem tehet mást, mint hogy „rugalmasan” kezeli a közölteket, számolva azzal, hogy nem csak a szerző „kézügyességén” múlik egy-egy portré valóságghűsége. A többségében kétoldal terjedelmű „életké” a kutatási eredmények dokumentumai. Ez az eredmény kidolgozott portrét csakúgy eredményezhet, mint vázlatot, amely talán további források feldolgozásával kidolgozható lesz...

Folytatásként három hasonló szerkezetű könyv várható, a sorozat második darabja a Művészakcióban résztvevő hangszeres zenészeket és karmestereket veszi számba, a harmadik a színészek alakját eleveníti fel, a negyedikben pedig a kiállításokon szereplő festőkről, grafikusokról és szobrászokról tájékoztat.

A Bevezetést követően Harsányi László áttekintő ismertetést ad „Az OMIKE Művészakciója (1939–1944)” címmel, majd kivonatossan közli Tallián Tibor 1996-ban a Muzsikában megjelent tanulmányát (Az OMIKE Művészakció operaszínpada 1940–1944). Ezt követően áttekintést ad a Művészakció énekkari tagjairól (1941), és feltérképezi a műsorfüzeteken kívüli forrásokban említett szólistákat. A kötet fő részét 45 énekes pályájának ismertetése adja (a Függelékben ehhez további két énekes pályájának ismertetése járul, a Caruso blogról, Karczag Márton tollából), majd 11 táncos alakja villan fel.

Mottóként Beregi Oszkártól választott idézetet, amelyből a könyv címe is származik: „Mi is volt tulajdonképpen a Goldmark Teremben való munkálkodás? Mi okozta, miért kellett megszületnie, és miért meghalnia? Egy moráliter züllött, etikailag felelőtlen társadalom kényszerítette életre. Egy szerény, jelentéktelen virágszál, ami az emberi lelkek trágyadombján merészkedett elő. Egy szippantásnyi oxigén, mielőtt megfulladunk.”

„Válogatásom merőben gyakorlatias volt az évek során. Akiről találtam adatokat, arról írtam.” – vallja a Bevezetésben Harsányi László. Azt már nem tette hozzá, hogy a szócikk-publikálással nem tekintette lezártnak a munka egy-

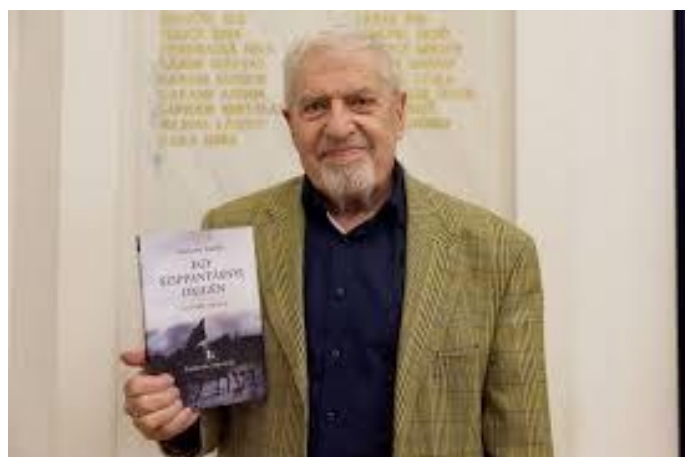
egy fejezetét. Az áttekintő anyagismeret birtokában az időközben felbukkanó új adatokkal esetenként tovább árnyalta a portrékat. A szerző közgazdász és társadalomkutató: nem tekinthető szakmabelinek a zene területén. Éppen ezért fordulhat elő, hogy egy-egy adatból kiderülő zenei feladat súlyát-jelentőségét némiképp „félreértékeli”. Nem kétséges: hálátlan feladat az övé: adatok alapján kell „minősítenie”, ráadásul annak tudatában, hogy az elsődleges cél az „életmentés” volt, a szereplési lehetőség a megélhetéshez (a túléléshez) adott segítséget – művészi szempont csak annyiban jöhetett számításba, hogy az illető az adott feladat teljesítésére alkalmas legyen. A „kis szerep” miatt aligha sértődhetett meg bárki...

Hálátlan a szerző feladata annyiban is, hogy a rendelkezésére álló adatokból olvasmányos portrét kell felvázolnia – minden esetben. Ami stílárisan sem könnyű, hiszen a szóismétlések kerülése külön bravúrt igényel. Hálátlan voltaképp a lektor feladata is, hiszen nevét adja a produktumhoz, ugyanakkor aligha vállalkozhat szövegszerkesztői munkára, miközben a szerkesztő elsősorban a kiadvány egészére koncentrál. Így aztán marad némi bosszankodnivalója a figyelmes olvasónak! Matek-kedvelő könnyen fennakad például azon, amit Teszler Tivadarnál olvas (évszám-rejtély), vagy a Pallos Ladies létszám-változásait követve. Somogyi Piroska rövid portréjánál lett volna hely arra, hogy pontosításra kerüljön, vajon ő is Thomán István mesteriskolájának növendéke volt-e, Komlósi Ildikó nevének pontatlan írása (105. oldal) mindenképp javítandó lett volna.

A könyvben, miként előrebocsátotta, arról írt a szerző, akiről talált adatokat. A felhasznált irodalom felsorolása könyvekre és néhány folyóirat-publikációra korlátozódott. Vélhetően terjedelmi megfontolás is hozzájárult, hogy nem tartalmaz névjegyzéket. Így tehát nehéz munkatanulmányként értékelni – a további kutatásra vállalkozó számára leginkább inspiráló késztetést jelent. A korabeli sajtóból vett rövid idézetek elsősorban a beszámolók-kritikák írói számára elgondolkodtatóak és tanulságosak.

Fittler Katalin

FÜGGELÉK:

RÉSZLET HARSÁNYI LÁSZLÓ KÖNYVÉBŐL
ZSIDÓ MŰVÉSZEK A VIHARBAN 166. RÉSZ – KOMOR ÁGNES
<https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/omike/harsanyi-laszlo-zsido-muveszek-a-viharban-166-resz-komor-agnes>

**BESZÉLGETÉS HARSÁNYI LÁSZLÓVAL EGY SZIPPANTÁSNYI OXIGÉN
– AZ OMIKE MŰVÉSZEI 1. ÉNEKESEK, TÁNCOSOK C. KÖNYVÉRŐL**
Beszélgetőtársak: Rangos Katalin (műsorvezető) és Szegvári Katalin
<https://www.youtube.com/watch?v=CRpGEHlib0Q> (31:50)

